

Stockholm,
2016-02-29

RFSU:s remissyttrande över Ds 2015:49 ”Översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte”

Inledning

RFSU välkomnar Ds 2015:49 och tackar för möjligheten att få lämna synpunkter på den samma.

RFSU är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse med uppgift att sprida en positiv, bejakande och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. Vi arbetar med utgångspunkt i sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) för ett jämlikt och jämställt samhälle där sexualitet är en källa till glädje och njutning i människors liv.

Hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet som är nödvändig för utövandet av alla mänskliga rättigheter. Sexuell och reproduktiv hälsa är viktiga och nödvändiga delar i rätten till fysisk och mental hälsa. Sexuell och reproduktiv hälsa kan varken uppnås eller skyddas utan sexuella eller reproduktiva rättigheter.

Reproduktiva rättigheter innebär rätten att fritt bestämma om en vill bli förälder och därmed antalet barn och tidrymden mellan havandeskapen samt att få tillgång till upplysning och utbildning, liksom till de medel som behövs för att kunna utöva denna rätt.

Sexuella rättigheter omfattar mer än bara hälsofrågor. Sexuella rättigheter garanterar var och ens åtnjutande och uttryck för sin sexualitet fritt från tvång, diskriminering och våld. De sexuella rättigheterna bidrar till att förverkliga principer om frihet, jämlikhet, jämställdhet, självbestämmande och värdighet

Sammanfattning

RFSU välkomnar att det genomförts en utredning avseende straffbestämmelserna om kontakt med barn i sexuellt syfte. Lagstiftarens intention med lagen var att förhindra sexuella övergrepp mot barn genom att i ett tidigt skede av en s.k.

gromningsprocess möjliggöra ett ingripande från samhällets sida. Rättstillämpningen av befintlig lagstiftning har visat sig alltför snäv, och mycket få fall anses uppfylla alla rekvisit som uppställs i lagen som den ser ut idag. RFSU välkomnar utredningens skrivelser att det är av stor vikt att skydda barns hälsa och sexuella integritet och att detta klassas som ett högt skyddsintresse.

Området har utretts flera gånger. År 2007 lades ett förslag på utformning fram, där straffansvar föreslogs inträda när någon hade kontakt med ett barn under 15 år i syfte att begå övergrepp. Det förslaget fick mycket kritik för att vara alltför preventionistiskt, att det kunde väntas bli alltför stora bevissvårigheter kring gärningsmannens uppsåt och liten avskräckande effekt med hänvisning till bevissvårigheterna. År 2009 landade man sedermera i en straffbestämmelse med flera rekvisit som ska vara uppfyllda för att en gärningsman ska kunna fällas, nämligen dels att gärningsmannen har överenskommit med barnet om ett sammanträffande i syfte att utnyttja barnet sexuellt samt att någon ytterligare åtgärd har vidtagits för att främja att sammanträffandet blir av.

Vid en praxisgenomgång från mitten på 2009 till mitten av 2015 har 1 019 polisanmälningar rubricerats som kontakt med barn i sexuellt syfte och endast två fall lagförts med kontaktbrottet som huvudbrott. Utredningen har genomfört en vidgad praxisgenomgång som visar att 16 personer har lagförts för kontaktbrottet, och 31 åtal väckts. Vid BRÅs uppföljning och utvärdering från 2013 framkommer det att det är så stor skillnad mellan antalet anmälda och lagförda brott då de flesta anmälningar avseende kontakt med barn i sexuellt syfte inte uppfyller de grundläggande rekvisiten, strax under nittio procent uppfyller inte samtliga rekvisit.

Genomgången visar således att få fall har lett till att gärningsmän blir dömda för kontakt med barn i sexuellt syfte och i de fall där rättsväsendet kan visa att samtliga rekvisit för kontaktbrottet är uppfyllda har ofta även det sexuella övergreppet ägt rum, som då i statistiken konsumerat kontaktbrottet. RFSU kan, tillsammans med utredningen, konstatera att straffbestämmelsen inte har fått den önskvärda effekten, nämligen att lyckas förhindra de sexuella övergreppen genom att kunna bryta in tidigare i gromningprocessen.

Mot bakgrund av ovan välkomnar RFSU nu utredningens översyn av området samt genomgången av hur alternativa straffbestämmelser kan utformas för att få önskvärd effekt.

RFSU delar utredningens utgångspunkter i rapporten avseende vikten av att vidta åtgärder för att skydda barns hälsa och sexuella integritet och att det är av vikt att inte frångå rättsliga principer, så som legalitetsprincipen, vid utformning av straffbestämmelserna.

RFSU tillstyrker förslaget att maximistraflet höjs från ett år till två år.

RFSU är i första hand positivt inställt till de i utredningen alternativa förslagen kring en förändrad straffbestämmelse där straffansvar inträder vid förslag om sammanträffande eller när gärningsmannen överenskommer med barnet om ett sammanträffande samt att rekvisitet främjande åtgärd tas bort, och straffansvaret därmed inträder tidigare än vid dagens bestämmelser.

RFSU är positivt inställt till ändring av brottsrubricering till *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte* då detta bättre avspeglar vad den brottsliga handlingen är. RFSU anser att ändring av straffrubriceringen är särskilt viktig för det fall att man inte väljer någon av de alternativa förändringarna av straffbestämmelsen där främjande åtgärd tas bort, utan behåller samtliga rekvisit som i dagens straffbestämmelse.

RFSU önskar en fortsatt uppföljning och utredning av hur rättsväsendet kan ges möjligheter att hantera ärendena adekvat enligt även andra straffbestämmelser så som sexuellt ofredande, genom både kunskapshöjande insatser samt genom tillskjutande av resurser för att kunna avsätta resurser för att t.ex. spåra gärningsmän över nätet.

RFSU vill betona vikten av ett tillskjutande av förebyggande insatser från statens sida för att komplettera straffrätten, så som behandling till förövare och potentiella förövare, informationskampanjer till barn och föräldrar m.m. Problemet är att vuxna människor begår sexuella övergrepp på barn, och lösningen finns inte primärt i straffrättsjuridiken, även om juridiken ska fånga upp och lagföra gärningarna.

RFSU lämnar nedan kommentarer på utredningens olika förslag till lösningar.

8.1 Är straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte lämpligt utformat

RFSU anser att det finns tillräckligt med skäl anförda kring att straffansvaret inte är optimalt utformat i dagens lagstiftning. Det är få fall som kvalificerat sig till att uppfylla lagens rekvisit, tiden för ett ingripande är mycket kort och ofta har det fysiska sammanträdet ägt rum och därmed ofta även de sexuella övergreppen mot barn.

Utredningen har inte haft uppdrag att se till vilka moralbildande eller avskräckande effekter lagstiftningen haft, och det tycks inte finnas någon studie på sådana effekter. Det skulle vara intressant i framtiden att se en sådan studie. Samtidigt kan RFSU konstatera att även om det är mycket möjligt att gärningsmän har avhållit sig från att bestämma träff med barn i syfte att begå sexuella övergrepp, är det många barn som fortsatt har blivit utsatta under perioden lagen har funnits.

8.2 Finns skäl att utvidga straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte eller på annat sätt förändra bestämmelsen?

Utredningen landar i att i första hand inte föreslå en utvidgning med hänvisning till att det bl.a. finns en risk att bestämmelsen träffar gärningar som ligger långt ifrån ett realiserande av den brottsliga avsikten. Utredningen resonerar kring om en utvidgning av straffansvaret verkligen skulle få några effekter, men landar i att det troligen endast skulle få marginella effekter. Vidare lyfts effektivitetskrav och krav på rättssäkerhet fram som argument mot en utvidgning av straffbestämmelser.

Lagstiftarens intention med införandet av ett kontaktbrott är ett tidigt ingripande, mellan det att en straffmyndig i en sk. Gromningprocess sökt kontakt med ett barn under 15 år i syfte att begå sexuella övergrepp mot barnet och att övergreppet faktiskt ägt rum. Nuvarande bestämmelse är i praktiken mycket svår att använda, och ofta då det kan bli aktuellt att använda straffbestämmelsen har det fysiska mötet ofta ägt rum och tyvärr ofta det sexuella övergreppet. I utredningen framkommer det att det i sjuttio procent av de fall där kontaktbrottet är fullbordat även förekommer ett fullbordat sexualbrott mot barnet vid fysiskt möte.

Det kan konstateras att nuvarande straffbestämmelse inte klarar av att nå de effekter lagstiftaren haft intention till.

Mot bakgrund av att nuvarande straffbestämmelse inte klarar av att förhindra sexualbrotten då det ofta är mycket kort tid mellan det fullbordade kontaktbrottet och det fullbordade sexualbrottet anser RFSU att det bör övervägas ett tidigarelagt straffansvar i enlighet med det separata förslag utredningen lägger under 8.3.

RFSU välkomnar varmt utredningens ställningstagande att man inte får ha en övertro på straffrätten. Problemet är att det finns vuxna (ffa. män) som är förövare och söker upp barn i syfte att begå sexuella övergrepp, och därigenom kränker barns rätt till sexuell integritet och barns rätt till hälsa m.m. RFSU välkomnar därför utredningens skrivning att det vid sidan om straffrätten krävs andra insatser, så som behandling till förövare och potentiella förövare samt även informationsinsatser riktade till t.ex. barn och föräldrar m.fl. RFSU vill lyfta fram Preventell som en viktig åtgärd, för att nå de personer som själva är rädda för sina tankar och sitt agerande och vill ha stöd i det. RFSU menar att hur vi pratar om övergrepp och säkerhet på internet är avgörande för om barn kommer att våga berätta om de tillfällen där vuxna eller äldre på nätet försöker gå över deras gränser. Barnen måste avlastas från skuld, då det är vuxnas ansvar att inte utnyttja barn, oavsett barnens egen nyfikenhet och deltagande. Barnens skam över ett eventuellt deltagandet ofta är central i att övergrepp kan genomföras och fortgå. RFSU menar vidare att det är viktigt att vara medveten om att övergrepp via nätet drabbar både unga killar, tjejer och transpersoner. Särskilt utsatta kan hbt-ungdomar vara då de inte alltid har "kommit ut" gentemot vuxna i sin närhet. Det krävs en stor medvetenhet för att nå alla ungdomar och barn som kan drabbas vid utformningen av en sådan informationskampanj. Hur dessa åtgärder, som ligger utanför utredningen, skulle kunna genomföras på lämpligt vis bör ges i uppdrag till lämplig aktör eller aktörer att se över. Oavsett om man tidigare lägger straffansvaret eller väljer att behålla nuvarande rekvisit anser RFSU att en satsning för att nå ut med intentionen med lagen, och alternativa insatser i enlighet med ovan nämnda är avgörande för huruvida lagen får någon faktiskt verkan. Målet med lagen är inte att få så många som möjligt fällda utan för att förebygga att barn utsätts för sexuella övergrepp.

8.3 Ett förslag till förändrad straffbestämmelse om kontakt med barn i sexuellt syfte

8.3.1 En utvidgad kriminalisering

Liksom utredningen skriver är ett av de främsta skälen till en utvidgad kriminalisering att kunna ingripa i planeringsstadiet, på ett sätt som inte fungerar i praktiken idag, och därigenom kunna förhindra att barnet blir utsatt för sexuella övergrepp.

Mot bakgrund av hur det ser ut i praxis och vad representanter från rättsväsendet har framför i utredningen, s. 114, bör det ske en utvidgning av straffbestämmelsen. Så som lagen är uppbyggd finns fyra olika tillfällen som skulle kunna bli aktuella för inträffande av straffansvar, 1) Vid kontakten, 2) Vid förslag om sammanträffande 3) vid överenskommelse om sammanträffande 4) Vid den främjande åtgärden

1) RFSU delar utredningens bedömning att det måste kunna ställas krav på effektivitet och rättssäkerhet vid en eventuell utvidgning. För att lagen ska anses effektiv ska gärningarna kunna upptäckas, anmälas och bestraffas. Gärningsmannen måste ha kunnat förstå att gärningen är förbjuden och medför straffansvar. Det måste även gå att bevisa gärningsmannens sexuella syfte med kontakten. Att lägga straffansvaret så tidigt som vid den första kontakten torde ge upphov till stora bevisvårigheter, främst just avseende gärningsmannens uppsåt med kontakten.

2) RFSU är i första hand positivt inställda till en straffrättslig reglering där straffansvar inträder då den straffmyndige föreslår ett sammanträffande med ett barn i syfte att utsätta barnet för ett sexuellt övergrepp. RFSU anser att gärningsmannen genom att fråga eller ge förslag om sammanträffande i syfte att utnyttja barnet sexuellt har visat på sin vilja utsätta barnet, och att gärningsmannen därmed även utsatt barnet för en abstrakt fara för övergrepp. RFSU anser att detta är en bra lösning även om det betyder att möjligheten att träda tillbaka och undgå straffansvar försvinner. Liksom sägs i utredningen torde det kunna beaktas mildrande vid straffmätningen.

3) RFSU är i andra hand positivt inställda till att rekvisitet om främjande åtgärd tas bord och att straffansvar inträder vid en överenskommelse om sammanträffande. RFSU anser att detta är en bra lösning även om det betyder att möjligheten att träda tillbaka och

undgå straffansvar försvinner. Liksom sägs i utredningen torde det kunna beaktas mildrande vid straffmätningen.

4) RFSU anser att effekterna av lagen inte är tillräckliga vid straffansvar som inträder i och med en främjande åtgärd. För få fall kvalificerar sig och tiden mellan den främjande åtgärden och det sexuella övergreppet är för kort, vilket leder till att lagen inte lyckats nå upp till sitt syfte.

Särskilt angående rekvisitet överenskommelse med barnet om ett sammanträffande

RFSU anser att straffbestämmelsen skall utgå från huruvida den som söker kontakt med ett barn under 15 år har ett syfte att begå sexuella övergrepp, och därefter träffar en överenskommelse om sammanträffande med barnet (samt, om rekvisitet kring främjande åtgärd inte tas bort, vidtar en främjande åtgärd för att träffa barnet skall dömas för kontakt med barn i sexuellt syfte). Särskilt då brottet har ett s.k. överskjutande uppståsrekvisit är det viktigt att ha fokus på gärningsmannens syften och planer, inte på barnets. I praxis har visat sig att flera åtal har ogillats med hänvisning till att barnet vid överenskommelsen inte haft avsikt att komma till det avtalade mötet. Enligt prop. 2009/09:149 finns skrivningar som gör gällande att det ska vara gemensamma viljetryningar, dvs. att både den straffmyndige och barnet ska ha haft för avsikt att gå till det bestämda mötet. Utredaren gör uttalanden om hur detta borde tolkas vid rättstillämpningen, som RFSU i sak medger, men som borde leda till att rekvisitet "överenskommelse med barnet om ett sammanträffande" ses över och ändras för att tydliggöra att det är den straffmyndiges intention och inte barnets som är avgörande för huruvida någon skall dömas för kontaktbrottet. RFSU förslår således att rekvisitet ses över i lagtexten istället för detta motivuttalande.

Särskilt om sexualbrott som inte begås vid ett fysiskt sammanträffande

RFSU anser att även kontaktbrott avseende möten på internet ska kunna omfattas av straffbestämmelsen. Även om de eventuellt fullbordade brotten är egna fristående brott, så som sexuell posering, via webbkamera, ska inte en gärningsman som bestämmer mötesplats på nätet undgå ansvar för kontaktbrottet. Det finns en möjlighet att avbryta processen innan det sexuella övergreppet är

fullbordat, t.ex. då en vuxen bestämmer mötesplats i något forum på internet ett par dagar fram i tiden i syfte att barnet ska visas sig naken i webbkameran mot betalning. Om barnet berättar detta för en vuxen i sin närhet som gör en polisanmälan måste även den gärningsmannen kunna fångas av strafflagstiftningen.

8.4 En skärpt straffskala

RFSU tillstyrker utredningens förslag att skärpa straffskalan avseende kontaktbrottet. Det föreslagna maximistraffet är välavvägt avseende övriga förberedelsebrott för de sexualbrott som kan tänkas följa kontaktbrottet samt, jämfört med t.ex. sexuellt ofredande med barn ter det sig märkligt att det ska förhålla sig så att kontaktbrottet som även torde behöva ha inslag av gärningar som kan bedömas som sexuellt ofredande, ska ha avsevärt mycket lägre straffskala. Utöver ovan nämnda skäl är det en klar vinst att straffskalan även medger att polisen ges möjlighet att begära ut ip-adresser.

8.5 En förändrad brottsbeteckning

RFSU välkomnar den brottsbeteckning som utredningen föreslår, *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte*.

RFSU vill för tydlighetens skull att det i propositionen ska framgå att det även kan gälla flera barn och inte möjliggöra för den gärningsman som bestämmer träff och eventuellt vidtar åtgärd för att träffa två barn kan undkomma ansvar enligt straffbestämmelsen, jfr. Mål nr. B 6932-11

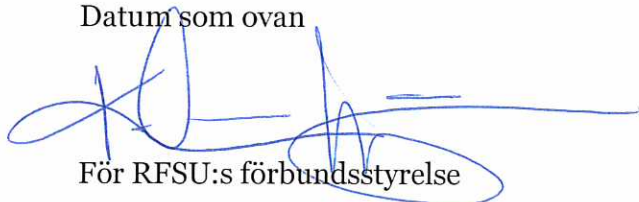
Särskilt avseende sexuellt ofredande

Utredningen lyfter även upp problem kring rubricering av ärenden, som lett till att rättsväsendet inte kunnat döma gärningsmän för andra straffbestämmelser, så som sexuellt ofredande. RFSU välkomnar utredningens skrivelse att, även om tillämpningen av straffbestämmelsen sexuellt ofredande avseende kränkning av barn på internet till synes fungerar, kan behövas en översyn av sexuellt ofredande i framtiden då användningsområdet avseende sexuella kränkningar av barn är mindre tydligt än avseende vuxna. RFSU anser vidare att det även krävs både information och kunskap för att straffbestämmelsen används i större utsträckning samt att resurser tillskjuts till rättsväsendet för att kunna vidta åtgärder så som att

spåra misstänkta gärningsmän på nätet, för markera allvaret i verbala sexuella kränkningar av barn.

Datum som ovan

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

För RFSU:s förbundsstyrelse

Kristina Ljungros, förbundsordförande RFSU